
Маўленчая размінка. Прачытайце ўрывак з верша Лёлі Багдановіч «У школу!», правільна вымаўляючы гукі [ч], [ц'], [дз'], [г], [ў], спалучэнні [шч], [цц].

Вучыцца старанна
І толькі на выдатна.
Хай радуецца мама,
Бабуля, дзед і тата.
Няхай вас лёс абдыме,
Хай будзе шлях ваш гладкі,
Будаўнікі краіны,
Гісторыі нашчадкі!

Нашчадак — чалавек будучага пакалення, патомак.

Пўня — збудаванне для сена.

Страўнік — унутраны орган чалавека ці жывёлы.

Вавёрка піша сачыненне

Паводле Алеся Карлюкевіча

Вавёрка Аленка засумавала. Учора настаўнік Чорны Бусел папярэдзіў: «Праз тыдзень я адлятаю ў вырай. Але перш чым пакінуць родную Беларусь, я прашу кожнага вучня напісаць сачыненне на тэму “Мой родны кут”. Раскажыце пра свой род, пра свае любімыя дрэвы, ручаінікі, балацінкі».

Вось гэты клопат і не даваў спакою вавёрцы. «Што я магу напісаць?! — разважала Аленка. — Раніцай вылажу са свайго дупла, размінаю лапкі, абмахваюся хвосцікам. Калі нікога паблізу няма, бягу на самую

вершаліну сасны. Там, у закінутым дупле, ляжаць нанізаныя на галінку сушаныя баравічкі. Матуля забараніла чапаць іх, гаворыць, што гэта — запас на зіму. А я ж толькі кавалачак адгрызу... Якое смакоцце! А пасля вяртаюся ў родную хатку, забіраю ранец, кідаю туды колькі арэшкаў і нясуся ў Лясную школу. З сасны на сасну — і ўжо сяджу за партай. Ніякіх адкрыццяў, ніякіх падарожжаў! Дык што ж пісаць?!»

Вавёрка Аленка прыслухалася, падалося, ці сапраўды недзе паблізу дзяцел грукоча? Пэўна, яе аднакласнік Пятрок...

Пятрок нават не заўважыў, як на галінцы ўладкавалася вавёрка. А тая, як толькі надарылася паўза, загаварыла:

— Перадыхні, Пятрок. Нам жа хутка на ўрок, а ты ўжо так запрацаваўся, што будзеш на «Радзімнаўстве» дзюбай парту дзяўбці. Падумаеш, што ўсё яшчэ на дрэве.

— Дык я ж, наадварот. З раніцы зарадку раблю, каб лягчэй на ўроку было в́ыседзець.

Вавёрка ўздыхнула. Стрэліла вачанятамі па бакáх. Змахнула хвосцікам пажоўклы лісток, што, пэўна, пасля дажджу прыклеіўся да галінкі. Зняла са спіны і ўладкавала так, каб не зваліўся, ранец.

— А ў мяне, Пятрок, бяда. Не магу напісаць сачыненне, пра якое гаварыў Чорны Бусел. Ніяк не ўцямлю, пра што ў ім расказаць! А ты што напісаў?

Дзяцел ласкава зірнуў на Аленку, прызнаўся:

— Мабыць, і я не напісаў бы, каб не матуля. Яна мне ўсё пра наш род расказала. Патлумачыла, чаму мы ўсе такія працалюбівыя.

Пятрок дастаў з ранца, які вісеў на галінцы, прыгожы зялёны сшытак і пачаў чытаць:

— Мая Радзіма — Беларусь. Амаль ніхто з маіх суродзічаў далей таго месца, дзе гняздуе сям'я, ніколі не лятаў. Але ў нашым родзе ведаюць, што дзятлы живуць па ўсёй Беларусі.

А ў бары́, які здаўна́ завуць Блу́жскім, мы жывём шмат стагоддзяў. Рака́, што нясе свае воды праз лес, завецца Свіслаччу. З левага берага раку ахінае вялікі дубовы гай. Разам з бацька́мі я ўжо лётаў туды. Мы з татам в́ыдзеўблі некалькі дуплаў у адным са стары́х дубоў і нанасілі туды жалудоў. Зімой яны нам спа-трэбца.

Мы любім ціхі́я мясціны. Стараемся абмінаць ча-лавечае жытло. Але мы рады бачыць, калі разумна,

з клопатам пра дрэвы і насельнікаў бароў гаспадарыць чалавек у лесе. І нам усім трэба берагчы свой родны кут.

Замоўк Пятрок. Маўчала і вавёрка Аленка. Шумеў толькі лес. Вавёрка першай парушыла маўчанне:

— Пятрок, ты напісаў добрае сачыненне. Прызнацца, ажно заплакаць захацелася. Хоць і мне часам даводзіцца сёе-тое чуць пра ваколіцы ды пра нашу вавёрчыну радню. Але хіба гэта можа зацікавіць каго-небудзь?..

Дзяцел паклаў зялёны сшытак у ранец, павярнуўся да вавёркі:

— Аленка, дарэмна ты сумняваешся. І тваё жыццё, і гісторыя тваіх бацькоў і дзядоў — усё гэта вельмі цікава. Вось ты, прыкладам, ведаеш, што забіраць з дупла назапашаныя вавёркамі на зіму арэхі нельга?.. Хто зробіць гэта — без зубоў да самай старасці застанецца. І страўнік у злодзея будзе балець.

— Не, упершыню чую. Хаця бачу, як матуля арэхі і жалуды на зіму хавае ў старых дуплах. Гаворыць, што лепей у розных месцах схаваць ды яшчэ падалей ад роднай хаткі.

— Вось бачу, і ты нешта ўсё ж такі чула. А яшчэ мне асабіста даводзілася бачыць, як вавёркі грыбы збіраюць.

— Сама ўжо неаднойчы махавікі, баравікі, падасінавікі, лісічкі, сыраежкі спрабавала. Ведаю і атрутныя, таму іх ніколі не кранаю. Ведаю, дзе, пад якім кустом, дрэвам падасінавікі хаваюцца. Загадку нават пра падасінавік магу задаць: «Малёнькі, удалёнькі, скрозь зямлю прайшоў, чырвоную шапачку знайшоў». А вось з сачыненнем справіцца не магу. Ты б, Пятрок, дапамог мне, — пачала прасіць дзятла Аленка. — Яшчэ ёсць час, сшыткі, аловак у мяне з сабою. І дошчачка ёсць, каб падкласці, калі пісаць будзем.

— Не, Аленка, такое сачыненне кожны павінен сам напісаць. Пра свае ваколіцы трэба расказваць. І пра сваю сям'ю, свой род. А хто лепей роднай матулі раскажа пра далёкіх і невядомых табе продкаў?

— Што ж мне Чорнаму Буслу сказаць?

— Мілая Аленка, папрасі ў настаўніка прабачэння, паабядай, што сачыненне «Мой родны кут» здасі заўтра. А каб паверыў, патлумач яму свой план, раскажы, пра што будзеш матулю распытваць. Усё ў цябе, даражэнькая, атрымаецца...

Вавёрка махнула хвостом і, прыжмурыўшы вочкі, скокнула на суседнюю сасну. Трэба было спяшацца. Можна, яшчэ да школы паспее з матуляй пагутарыць.

6 Пафантазіруйце. Прыдумайце сюжэт размовы вавёркі Аленкі са сваёй мамай. Што маці-вавёрка раскажа дачцэ пра свой род? Ці паспее Аленка на ўрок? Як яна будзе прасіць у настаўніка прабачэння за нявыкананае дамашняе заданне? Што скажа вавёрачцы Чорны Бусел?

1. Якое дамашняе заданне атрымалі вучні ад настаўніка Чорнага Бусла?
2. Хто з вучняў справіўся з заданнем?
3. Чым апраўдвала вавёрка перад сваім аднакласнікам невыкананне задання? Прачытайце яе думкі і словы. Як яны характарызуюць саму гераіню?
4. Знайдзіце і прачытайце змест сачынення вучня-дзятла. Ці спадабалася яно вам? Чаму? Якімі якасцямі характару надзелены дзяцел Пятрок і яго сям'я?
5. Прачытайце размову вавёрачкі і дзятла, што адбылася пасля чытання сачынення. Якімі рысамі характару вызначаюцца абодва героі ў гэтым урыўку? Чаму вам можна павучыцца ў іх?
6. Ці згодны вы са словамі дзятла, што кожны вучань сачыненне пра свой род павінен напісаць сам? Чаму?
7. Разгледзьце малюнкi на с. 43, 45. Якія ўрыўкі яны ілюструюць? Знайдзіце і прачытайце гэтыя ўрыўкі.

ЗАГАДКА

Стракаты, крылаты — руплівец лясны,
Лекар заўзяты хворай сасны.

Міхась Пазнякоў.

